

Lene Timm

Konsulent
Complexitet
lene.timm@complexitet.dk

Kronikken

Tal og forældre der taler

I 2002 afskaffede regeringen statsstøtten til undervisning i minoritetsmodersmål til langt størstedelen af de tosprogede elever. Kun gruppen af børn af EU/EØS-borgere¹ samt børn fra Grønland og Færøerne forpligter staten sig fortsat til at støtte udviklingen af tosprogethed. Alle tosprogede børn har siden 1975 haft ret til offentligt finansieret modersmålsundervisning, og derfor kunne man forestille sig en uddannelsespolitisk interesse for at følge op på konsekvenserne af en lov, der siden 2002 har indebåret en forskelsbehandling af de ca. 62.000 tosprogede elever, der oprinder fra tredjelande i forhold til de ca. 7.000 tosprogede elever, der hører til gruppen af elever, der fortsat har ret til modersmålsundervisning.²

I starten af 2008 kontaktede Dokumentations- og Rådgivningscentret om Racediskrimination (DRC) derfor Undervisningsministeriet (UVM), Kommunernes Landsforening (KL), Videnscentre og forskere samt den faglige forening FOKUTO for at høre, om nogen lå inde med aktuel viden om modersmålsundervisningen i Danmark. KL henviste til UVM, som aldrig svarede på forespørgslen. De tre sidstnævnte aktører meldte tilbage, at de havde en klar fornemmelse af, at det stod dårligt til, men et egentligt overblik eksisterede ikke.³ DRC gennemførte derfor med støtte fra Egmont Fonden en kortlægning af modersmålsundervisningen i skoleåret 2007/2008.

Kortlægningen består i en kvantitativ afdækning af den afholdte undervisning i minoritetsmodersmål i skoleåret 2007/08 i form af spørgeskema til landets 98 kommuner. Derudover består den i kvalitative interview med 40 forældre fra fem forskellige sproggrupper, der fortæller, hvorfor de vælger at sende deres børn til modersmålsundervisning. Kortlægningen afdækker bl.a. følgende forhold: Få får undervisning; Kommuner har fulgt statens politik; Tilbuddet varierer voldsomt; Den private modersmålsundervisning; Forældrenes perspektiver og International opmærksomhed.

Få får undervisning

I skoleåret 2007/08 har i alt ca. 5.000 minoritets elever modtaget offentligt finansieret modersmålsundervisning, hvilket svarer til ca. 7 procent af de elever i grundskolen, der har et andet modersmål end dansk. Heraf er de ca. 2.800 bosat i København. I 1997 viste en kortlægning at ca. 41 procent af eleverne med et minoritetsmodersmål modtog undervisning i dette sprog.⁴ Der er altså tale om et kraftigt fald i udviklingen af tosprogede kompetencer blandt minoritets elever i Danmark inden for det offentlige uddannelsessystem.

Kommuner har fulgt statens politik

Siden lovændringen i 2002 har det været op til den enkelte kommune, om den har fulgt statens forskelsbehandlende politik, eller om kommunen har valgt at give det samme tilbud til alle tosprogede elever.

5 af landets 98 kommuner har afholdt undervisning på lige vilkår for alle tosprogede elever i skoleåret 2007/08.

10 kommuner har i et vist omfang udbudt undervisning til alle minoritets elever uanset sprog. Det betyder, at undervisningen fx udbydes på lige vilkår op til 3. eller 5. klasse, hvorefter minoritets elever med et sprog, der tales uden for Europa, enten slet ikke længere kan modtage modersmålsundervisning eller selv skal betale for undervisningen, mens børn fra EU/EØS lande m.fl. kan modtage offentligt finansieret modersmålsundervisning gennem hele skoleforløbet.

De øvrige kommuner har enten afholdt undervisning til et mindre antal elever fra EU/EØS-lande samt Færøerne eller slet ikke afholdt nogen undervisning⁵.

Tilbuddet varierer voldsomt

Konsekvenserne af lovændringen i 2002 er derfor, at det tilbud, en tosproget elev modtager, varierer meget. Det illustreres bedst med et eksempel: Hvis en elev har tyrkisk som modersmål og flytter til Ishøj, vil barnet få tilbudt modersmålsundervisning til 1.850 kr. per måned, hvis der kan samles et hold på 18-20 elever. Hvis familien flytter til Ringsted, vil eleven få tilbudt kommunalt finansieret modersmålsundervisning til og med 5. klasse. Flytter familien derfra lidt længere vestpå til Odense, vil eleven ikke få tilbudt modersmålsundervisning. Kommunen har imidlertid kendskab til de private initiativer og vil kunne henvise til en kontaktperson. Var familien mellemlandet i Nyborg, havde de hverken fået tilbudt undervisning eller kontakter til private initiativer. Forklaringen på, at børn med det samme sprog kan være stillet så markant forskelligt alt efter, hvor de er bosat, er, at kommunerne,

på trods af at statsstøtte forsvandt, fortsat har kunnet prioritere at udbyde undervisning på lige vilkår til alle minoritets elever. Det er med andre ord stadig ikke ulovligt at behandle børn lige.

Den private modersmålsundervisning

Kun fem kommuner kan angive, hvor mange elever der modtager privat organiseret og privat finansieret modersmålsundervisning. Der er med andre ord tale om et stort uafdækket område af modersmålsundervisningen. I en af de fem kommuner (Odense) er der fx 800 elever i den private modersmålsundervisning mod 42, der modtager offentligt støttet modersmålsundervisning. Hvis disse tal udtrykker noget om tendensen på landsplan, fortæller de, at indvandrerforældre tilsyneladende IKKE mener, at regeringens afskrivning af deres modersmål er vejen til bedre integration.

Forældrenes perspektiver

I DRC's kortlægning angiver de 40 interviewede forældre især tre begrundelser for, at undervisning i modersmålet på et højt niveau er betydningsfuldt:

- Forældrenes mulighed for at opdrage deres børn er tæt forbundet med, at børn og forældre kan kommunikere på et sprog, hvor de voksne kan bevare forældrerollen. Vejledning, omsorg og konflikter er derfor nødt til at foregå på det sprog, forældrene er bedst til – hvilket for mange af de interviewede familiers vedkommende er et minoritetsmodersmål.
- Børnenes mulighed for at opnå gode uddannelsesresultater – at blive gode til såvel dansk som de øvrige fag – er tæt forbundet med selvværd og identitet som tosprogede og flerkulturelle. Det er forhold, som styrkes gennem modersmålsundervisningen og anerkendelse af modersmålet i den øvrige undervisning. I det omfang der er en indholdsmæssig faglig sammenhæng mellem modersmålsundervisningen og undervisningen i skolen, åbner det endvidere adgang for forældrene til at få indsigt i og støtte deres børn i lektielæsningen.
- Samfundets udbytte af den faktiske sproglige og kulturelle mangfoldighed bliver positivt, når børn og unge bliver kompetente til på et højt niveau at indgå i samfundets institutioner og på det private arbejdsmarked med sproglige færdigheder både på modersmålet og dansk og med den viden og kulturarv, der er forbundet med modersmålet.

Forældrene har erfaringer med institutioner og skoler, der forbyder børn og unge at tale deres modersmål i klassen eller på skolen. De fortæller, at det har konsekvenser for deres børns identitet og selvværd, når det sprog, de taler i familien, på denne måde kriminaliseres i skolen. Det får børnene til at føle sig flove over familiernes

sprog og til at ringeagte det, de kommer af – eller for nogles vedkommende til at ringeagte det samfund, der nedvurderer familiens sproglige og kulturelle praksis.

International opmærksomhed

I 2006 anbefalede FN's Komité til bekæmpelse af Racediskrimination (CERD) den danske stat at revurdere sin politik vedr. adgang til modersmålsundervisning og mindede om, at forskelsbehandling på baggrund af national eller etnisk oprindelse er udtryk for diskrimination – medmindre forskelsbehandlingen er udtryk for legitime mål og ikke er ude af proportion i forhold til at nå disse mål.⁶ Selvom om forskelsbehandling burde være tilstrækkeligt grundlag for en stat til at revurdere gældende lov, synes forældrene at give en bred vifte af vægtige grunde til at genoverveje perspektiverne i at skabe gode vilkår for undervisning i minoritetsmodersmål i Danmark.

Kortlægningen *Danmark har ondt i modersmålet – en kortlægning af kommunernes modersmålsundervisning i skoleåret 2007/08* kan rekvireres gratis ved henvendelse til DRC, tlf.: 35 36 38 50 eller drc@drcenter.dk eller downloades på www.drcenter.dk. Resumé af kortlægningens baggrund og resultater bliver ligeledes tilgængelige på DRC's hjemmeside på de fem største indvandrersprog samt engelsk i løbet af foråret 2009.

Noter

1. EØS lande er ud over de 27 medlemslande i EU: Norge, Island og Liechtenstein.
2. Se Sprogforum nr. 43, 2008 for en udførlig fremstilling af bl.a. den historiske udvikling omkring modersmålsundervisningen i Danmark.
3. I 2006 gennemførte to RUC-studerende en undersøgelse af 20 kommuner: Se *Modersmålsundervisning sløjfes i kommunerne* af Schanbel og Kristensen i *Sprog & Integration*, nr.1, marts 2006.
4. *Kommunerne og de tosprogede elever*, Udviklingscentret for undervisning og uddannelse af tosprogede børn og unge, UC2, 1997.
5. Ingen kommuner har udbudt modersmålsundervisning i grønlandsk, selvom denne elevgruppe er sikret statsstøttet modersmålsundervisning jf. Bek. 618.
6. *Concluding observations of the Committee on the Elimination of Racial Discrimination*, Denmark, CERD/C/DEN/C, 19. October 2006, bemærkning 19.